

ПРАЦЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО «ПРО ШЕВЧЕНКІВ “КОБЗАР”»

СТРІЛЕЦЬ Н.Л. (м. Березжани)

Copyright © 2014

УДК 168.522

Богдан Лепкий (1872–1941) у своїй творчості значну увагу приділив постаті Тараса Шевченка. Його “Шевченкіана є однією з найбільш повних, вивершених і глибоко осмислених” [1, с. 81]. Діячеві належить чимало літературознавчих розвідок, виступів на академіях з нагоди ювілеїв Кобзаря, упорядкованих збірок творів Т. Шевченка, а також власних віршів-присвят і художніх робіт.

Нині минає сто років від часу публікації дослідження Б. Лепкого «Про Шевченків “Кобзар”», надрукованого 1914 р. у видавництві товариства “Просвіта” у Львові з нагоди “сотих роковин уродин Поета” [3]. Для праці характерний популяризаторсько-просвітницький виклад матеріалу. Завданням автора було спонукати кожного свідомого українця до прочитання творів великого Кобзаря й роздумів над ними, до усвідомлення глибокого змісту Шевченкового слова. Так, у передмові до праці читаємо: “Розгорніть же поважно і побожно тую святу книгу Тарасового “Кобзаря” та разом з нами перевертайте його золоті листки”, бо “в своїх поезіях розсипав він всі ті скарби..., всі ті невиповіджені чари, всі ті зерна нашої невмирущої сили” [3, с. 6].

У структурі книги виділено основні періоди творчого шляху Т. Шевченка: ранні поезії; творчість до заслання; вірші, написані в неволі та впродовж останніх років життя. Б. Лепкий подав “локальний аналіз окремих творів у послідовності їх написання, а ще більше – їх аналіз у взаємозв’язках, аналітико-синтетичне утвердження процесу поетичного творення у сфері образів та ідей”, водночас автор звернувся до “Шевченкової автобіографії та біографії, і все це використав комплексно у зв’язку з дійсністю і суспільними умовами” [4, с. 238–239]. Щодо рясного цитування поезій Кобзаря дослідник зазначив: “Але чи годен звичайними словами переповісти те, що зложив такий великий поет у віршах? Ніколи” [3, с. 9].

Аналізуючи ідейно-тематичний зміст і художню вартість творів Т. Шевченка, автор праці високо оцінив талант українського генія, окреслив своєрідність окремих віршів, їх місце не лише у творчості Кобзаря, а також в українській і зарубіжній літературах. Наприклад, поезія “Тополя”, на думку дослідника, “се одна з найкращих поем любові, які тільки є в світовій літературі, а при тім така наскрізь українська, так наскрізь проникнута духом нашої народної поезії, що нічого подібного ніде не знайдете” [3, с. 14]. Про інші перлини спадщини митця читаємо: “Наймичка” “належить до найгарніших і найцінніших творів Шевченка, і в світовій літературі вона мусить зайняти своє, цілком окреме місце” [3, с. 35]; “Кавказ” та “Сон” – “найсильніші” і “найгарніші” політичні твори тощо.

Окремо проаналізовано вірші на історичну тематику (“Іван Підкова”, “Перебендя”, “Тарасова ніч”, “Гайдамаки”, “Гамалія”, “Розрита могила”, “Великий льох”, ін.), які написано “актуально, на злобу дня” [2, с. 12]. Про Шевченківський погляд на минуле українське народу Б. Лепкий писав: “Давно те діялось, а прецінь молитва козаків-невольників зворушує нас ще й нині до сліз, бо всі ми на суд праведний встанемо з чужої домовини і перед лицем цілого світу явимося в кайданах, ми, що колись мали свою волю і славу...” [3, с. 23]; “історичні поезії Шевченка – се пориви молодого і гарячого серця до величі і слави, се плач сина на могилі нещасливої матері-вітчизни” [3, с. 16].

Особливу увагу Б. Лепкий звернув на твори, в котрих йдеться про соціальне приниження жінки (“Утоплена”, “Катерина”, “Русалка”, “Відьма”, “Черниця Мар’яна”, ін.). У висновках дослідник акцентував на власних суб’єктивних “вражіннях” від згаданих віршів, наприклад: “Дійсно треба не мати серця, щоб не піддатися великому чарові Шевченкових творів” [3, с. 9]; “Його “Катерину” кожний не тільки радо прочитає, бо вона написана гарно, щиро і правдиво, або, як то кажуть, реально, але також застановиться і подумає собі: “Господи! Кілько то лиха на світі творить чоловік чоловікові” [3, с. 13]; “Як же не подібне Шевченкове слов’янофільство до тої любові брата слов’янина, котрою перед світом величаються москалі, а в себе дома немилосердно знущаються над українцями та над поляками. Фарисеї!” [3, с. 29–30]. Ці “вражіння” слід віднести до особливостей авторського письма, зумовлених популяризаторським призначенням книги-путівника сторінками “Кобзаря” Т. Шевченка.

Спосіб прочитання “Кобзаря”, запропонований Б. Лепким у своєму дослідженні, був покликаний “збудити найширший інтерес до цієї апостольсько-прогностичної книги, до цієї духовно-заповітної Біблії кожного зрячого українця, подати у руки читачеві той ключ

зрозуміння, який і допоможе добутися до високого змісту Шевченкового слова” [2, с. 13]. Закономірним став висновок шевченкознавця про обов’язок “кожного доброго українця прочитати “Кобзар”, і то не раз, від першого до останнього слова” [3, с. 64].

Ювілейне дослідження Б. Лепкого вийшло друком невеликою брошурою. На обкладинці книги поміщено графічний портрет Т. Шевченка у шапці та кожусі, на шмуцтитулі – репродукцію автопортрета Кобзаря зі свічкою. Видання проілюстровано малюнками під назвою: “Катерина чіпляється стремен москаля”, “Б’ють пороги, місяць сходить...”, “Гамалія”, “Невольник: прощання Степана з Яриною”, “Вечір”, “Косар”, “Чернець”, “Мені тринадцятий минав”, “Шевченко на смертній постелі”.

Про популярність шевченкознавчої студії серед читачів свідчить передрук розвідки Б. Лепкого на сторінках еміграційного часопису “Українське слово” (Берлін) у 1916 р.

До Обласного комунального музею Б. Лепкого в м. Бережани прижиттєве видання праці Б. Лепкого «Про Шевченків “Кобзар”» (1914 р.) подарував Роман Смик, опікун архіву письменника. Ювілейний раритет став не лише цінним експонатом фондів, а й об’єктом досліджень для лепкознавців.

1. Дирда Н. Тарас Шевченко в літературно-естетичній концепції Богдана Лепкого // Високе небо Богдана Лепкого. Спроба антології у публіцистиці, поезії, музиці. – Бережани – Тернопіль: Джура, 2001. – С. 81–86.

2. Качкан В. Із Шевченкіани Богдана Лепкого (шкіц-студія) // Богдан Лепкий в духовній історії України. Матеріали наукової конференції, Бережани, 27 серпня 2005 р. / за науковою редакцією проф. Р. Гром’яка, упорядкування доц. Н. Білик. – Тернопіль: Джура, 2006. – С. 7–17.

3. Лепкий Б. Про Шевченків “Кобзар”: В соті роковини уродин Поета. – Львів: Просвіта, 1914. – 64 с. // Обласний комунальний музей Богдана Лепкого в м. Бережани. – Основний фонд. – інв. № 614 – 140 Рк.

4. Смерека С. Концепція творчості Т. Шевченка в літературознавчій спадщині Б. Лепкого // Творчість Богдана Лепкого в контексті європейської культури ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження письменника / за ред. проф. М. Ткачука. – Тернопіль: ТДПУ, 1998. – С. 237–241.

ОСОБИСТІТЬ ЯК ОСЕРДЯ УКРАЇНОТВОРЕННЯ, АБО ПАРОСТКИ НОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

ФУРМАН А.В. (м. Тернопіль),
САБАДУХА В.О. (м. Луганськ),
ДАВИДІВ М.П. (м. Івано-Франківськ)
Copyright © 2014
УДК 141.319.8:821.161.2

*“Схаменіться, недолюди,
Діти юродиві”
Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну...”
(Тарас Шевченко*

“І мертвим, і живим, і ненародженим...” [1, с. 310]

Історичний досвід суспільного будівництва доводить, що свідомі зміни в країні починаються з формування нових ідей. Європа об’єднана ідеєю, що кожна людина має право бути суб’єктом діяльності, до чого упродовж століть доклали зусиль католицька та протестантські церкви. На жаль, за 22 роки існування України як незалежної держави ні політики та громадські діячі, ні науковці, ані ЗМІ не зрозуміли виняткової нагальності формування у громадян здатності бути повноправними суб’єктами економічної, політичної й загалом повсякденної діяльності. Швидше має місце ситуація навпаки: політичні партії через задіяння примітивних форм і засобів боротьби